

X. úr 70-es éveiben járó, nyugdíjas éveit aktívan élő jogász. Társadalmi munkában jogi tanácsadást folytat, pár órában egy héten. Benyomásom szerint kb. 10 évet simán letagadhat az életkorából: úgy külső megjelenése, mint szellemi frissessége okán. Öltözködése egyszerű, de ízléses, a maga módján elegáns. Beszéde logikusan felépített, kissé talán racionálisabb is a kelleténél. De ő megszokta, hogy így közelítsen a dolgokhoz, lehetőleg több oldalról körbejárva. Mozgása ruganyos, mondhatni fiatalos. Élethez való viszonyulása pozitív, igyekszik élni az életét a lehető legteljesebben, nyugdíjasként is.

Életét a szocializmus szolgálatában töltötte. Hitte, hogy valami jobbat, élhetőbbet épít ez a társadalmi berendezkedés. E hitével akkoriban bizonyára nem volt egyedül. Nem gazdagodott meg, bár éppen sokan a hozzá hasonló munkakörökben jobb anyagi körülmények közé juttak. Ő inkább a munkájára koncentrált, és a hitére, meggyőződésére, hogy segítségére lehet a társadalomnak, egy jobb jövő építésén munkálkodik. Igen: meggyőződésből volt kommunista. Hite volt, és ez vezette az életét.

Személyes életében eseménytelenül élte családi életét felesége és két gyermeke társaságában. Mondhatni teljesen átlagosan. Igyekezett értékrendjét a gyermekeinek is átadni, és ebben az értékrendben a család, a családi összetartás, összetartozás jelentős helyet foglalt el. Egészségi állapota alapvetően korának megfelelő. Van egy régebb óta fennálló szívbetegsége, ami enyhe légzési nehézséget, néha kisebb fulladásos szakaszokat is okoz, de ezt a háziorvosával együttműködve jól karban tartja. De az utóbbi időben valahogy jobban fullad, többször fordul elő és erősebben a nehézlégzés. Háziorvosa nem talál rá magyarázatot, állapota fizikailag nem romlott, nem is indokolja a tüneti romlást. Az orvos jó szemmel szokta felismerni a pszichés problémákat, és az embereket szívesen küldte pszichológiai – pszichiátriai rendelésre. X. úrnak is ő javasolta pszichológus felkeresését.

X. úr kérése a terápiára jelentkezésnél nagyon is pontosan körülhatárolt volt: ezt az újonnan jelentkezett „többlet” fulladást, nehézlégzést szeretné kezelteni, és lehetőleg megszabadulni tőle. Ahogy végighallgattam őt, az életének történetét, az első gondolataim egyike volt, hogy „megfojt a múltam”. Rögtön az volt bennem, milyen érzés neki most, amikor kisöpörtük / kisöpörték a szocializmust, és ez általános örömmel tölti el az országot, egyfajta bünként, valami ördögi rosszként tüntetve fel az elmúlt évtizedeket, amik csak kárt okoztak az országnak. Milyen érzés számára, aki ennek az ügynek szentelte életét, méghozzá nem álságból, haszonlesésből, hanem valódi hitből, meggyőződésből? Hogy tekint ő most vissza az életére? Mit is gondol ő erről az egésze: valami sátáni rosszat szolgált meggyőzéssel, az élete tehát egy tévedés volt, a hibás oldalon. Valami ilyesmi járt a fejében. És nagyon rosszul éreztem tőle magam. Nagyon nyomasztott.

Akkor gondoltam Eriksson pszichoszociális fejlődélméletére (olvasható magyarul is A fiatal Luther és más írások című könyvében). A korábbi elképzelések általában a felnőtt korba érkezéssel lezárták tekintették az ember pszichés fejlődését, mintegy Madách-i megfogalmazásban: „Be van fejezve a nagy mű, igen. A gép forog, az alkotó pihen. Évmilliókig eljár tengelyén, míg egy kerékfogát újítni kell”. Eriksson ennél tovább megy, és, ahogy tréfásan meg szoktam foglalmazni, felfedezi, hogy az ember a haláláig él. És addig dolga is van az életével. És ő is hangsúlyozza azt, amit más területen mások (Pl. Piaget) is: csak akkor lehet a következő

fejlődési fokra lépni, ha az előző teljesítve. És X. úr korában eszerint az elképzelés szerint éppen az a dolga az embernek, hogy rendszerezze, rendezze, átfogóan értékelje az életét, ezzel egyfajta összegzést készítve részben a következő generációknak (milyen szívesen is mesélnek a nagypapák az unokákban a régi időkről), részben önmagának: végülis számára közeledik az életpálya vége, mégiscsak kéne egyfajta zárszó a távozás előtt.

X. úr éppen ezt tette annak apropóján, hogy komoly változás jött az életébe, kívülről. Ami akarva-akaratlanul rákényszerítette ezt a számvetést.

X. úrral megkötöttük a terápiás szerződést. Ennek részeként ő „szakértő unokájául” fogadott, aki mellett ő a nagypapa szerepét töltötte be. Igen, a terápiában ez jelentette az indulatáttételi viszonyrendszert, és ez fontos része volt ennek a munkának. Mert a való életben nem volt még unokája, így egyfajta pótlást is jelentett ez számára, másrészt viszont megadta a fentiekben említett keretrendszert ahhoz, hogy értékelhesse, sőt, ami fontosabb átértékelhessé az életét, életútját. Hogy differenciáltabban, mondhatni a maga teljességében láthassa a múltat. Ne csak a sátáni jellegét, hanem több oldalról körbejárva, elemelve, megértve. A maga korában, a maga összefüggéseiben is, nem csak utólag visszanézve, az „utókor” értékrendjén át szemlélve. Ami ugye már a történelmi tapasztalatot is magával hozta, ami bizony a folyamat elején nem állt még rendelkezésre.

Hét alkalommal találkoztunk összesen. Ezalatt X. úr rendezte viszonyát saját életével, életútjával, meggyőződésével és hitével. Volt hozzá egy értő figyelemmel hallgató szakértő unoka, aki hajlandó volt befogadni is a nagypapó által közvetített tapasztalatokat. Aki nem elítélt, megítélt, számonkért, hanem megérteni és megértetni akart. Volt hozzá egy nagypapa, aki beszélni akart őszintén, a szükséges mértékig feltárva kétségeit és kételyeit, céljait, tetteit, és meggyőződéseit. Sikereit és kudarcait. És sikerült: X. úr megértette, hogy mint ahogy semmi, úgy az ő élete sem fekete-fehér, hanem inkább nagyon is sokszínű. Tévedésekkel, sikerekkel. És ez így jó. Ez így elfogadható. Ő nem felelős másért az életében, csak azért, amit ő tett. Az egész szocializmus nem az ő felelőssége alá tartozik, ő maga sem azonos vele. Igen: tisztázódtak a dolgok. És elmúlt a fulladás, a nehézlégzés, vagyis annak a jelentkezéskor említett „többlete”.

X. úr barátságos kézfogással köszönt el „unokájától”, aki azóta is őrzi emlékeiben a tanulságot. És igyekszik a munkája során ezt másokkal is megosztani, továbbadni. Ez X. úr öröksége.